ئاگاداركردنەوەی كچانی خوێندنكار لە هەندێك تاوان و سەرپێچی

ئامادەكردنی
میهرەبان محمد

پێداچوونەوەی
مامۆستا محمد عبدالرحمن

www.ba8.org
١٤٢٨ ك

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الحمد لله نستعينه ونستهديه ونستغفره ونعوذ بالله مـن شـرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله ، وأن محمدا عبده ورسوله .. وبعد..

چاكێتی كچی موسڵمان گـەورەترین بنەمایـە بـۆ پێـك هێنـانی كۆمەڵگایەكی چاك ، وە كچی چاكەكار هـەموو لێـدانێكی دڵـی سـۆز و بەزەییە و لاولاوی پەیداكردنی درەوشـانەوەی گەلەكەیـەتی ، ئەگـەر دڵی تووشی نەخۆشی تاوان بێت ئەوا لێدانی سست دەبێت و لە ئـیش دەكەوێ و كۆمەڵگا لەناو دەچێت و سەرناكەوێت .. وە كچی چاكەكار دەست كەوتێكی گەورەیە چـونكە لـە داهـاتوودا دەبێتـە هاوسـەرێكی نموونەیی و چاك خواز ، دایك و بەخێوكـەرێكی دڵسـۆز بـۆ نـەوەكانی گەل .. وە هـەموو خوڕەوشـتێكی بـاش فێـری منـداڵ و خوێنـدكارانی دەكات.. دایك وەك قوتابخانە وایە ، ئەگەر باش و چاكەكار بێـت ئـەوا نەوەیەكی چاكەكار پەروەردە دەكات و بەبەرهەم دێنێت ..

خوشكی موسڵمان.. بـۆ ئـەوەی ڕێگاكـانی فێربـوونی زانسـت بـە ڕوونی بزانیت ، وە خۆت بپارێزی لەتووش بوون بە تاوان و سەرپێچـی ، ئەمانـە چـەند سەرپێچـیەكن كـەڕوو بـەڕووی كچـانی خوێنـدنگار دەبنەوە :

١ ـ نەبوونی دڵسۆزی لە فێربوونی زانستدا :

ژیانی کچی موسڵمان هەموو پەرستن و عیبادەتە بۆ خوای گەورە ، وەك خوا دەفەرموێ: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (سورة الأنعام : ١٦٢) ، واتە: بڵێ نوێژ و خواپەرستی و مانەوەم و مردنم بۆ خوای پەروەردگارە.

وە فێربوونی زانست لە پێناوی خوا و مەبەستت لەو فێربوونە خواپەرستی و ڕەزامەندی خوا بێت ئەوا خێر و پاداشتت دەستگیر دەبێت ، ئەگەر بە دڵسۆزییەوە بۆ خوا بیکات بە مەبەستی نەهێشتنی نەخوێندەواری و نەزانین لەسەر خۆی و کۆمەڵگاکەی ئەوەی کە فێری دەبێت لە زانستی ئایینی و پزیشکی و زانستە بەسدووەکانی تر ، وە ڕووپامایی لە فێربوونی زانستدا ترسناکترین سەرپێچییە لەبیروباوەڕدا ، چونکە ڕووپامایی (ریـاء) بەشێکە لە هاوەڵ بڕیاردانی بچووك (الشرك الأصغر) وە لە تاوانە گەورەکانە پاش هاوەڵ بڕیاردان بۆ خوای گەورە ، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ: ((مـن تعلم علما مما يبتغي به وجه الله عز وجل لا يتعلمه إلا ليصيب به عرضا من الدنيا لم يجد عرف الجنة يوم القيامة)) رواه أبو داود..

واتە: هەر کەسێك فێری زانستێك ببێ کە مەبەست تێیدا پاداشتی خوای گەورەیە ، بەلاَم ئەو فێری نابێت ئـیللا لەبـەر شـتێکی دونیـایی ئەوا ئەو کەسە لە ڕۆژی دوایدا بۆنی بەهەشت نابینێ .

وە جوندوبی کوڕی عبدالله خوای لێ ڕازی بێت دەڵێـت: پێغەمبـەر (ﷺ) فەرموویەتی: ((من سمع سمع الله به ، ومن يرائي يرائي الله به)) رواه البخاري ومسلم..

واتـە: هەرکەسـێك بـۆ ناوبـانگ دەرکـردن کـار بکـات ئـەوا خـوا ناوبانگی دەشکێنێت ، وە هەرکەسێك بـۆ رووپامـایی کـار بکـات ئـەوا خوا لە پێشچاوی خەڵکدا ئابڕووی دەبات .

بۆیە کچی موسڵمان دەبێت نیازی پاك بێت لە فێربوونی زانسـتدا ، وە ویستی پاداشتی خـوای گـەورە بێـت هەرچـەندە ببێتـە خـاوەنی بڕوانامە و پلەو پایەیەکی بەرزیش .

٢ ـ لێهەڵدان (ناڕەزایی) لە فێربوونی زانستی شەرعی:

ئیسـلام بـە پێویسـتی دانـاوە کـە کچـی موسـڵمان دەبێـت پێگەیشتوو بێت لە ئایین و بیروباوەڕیدا گەر چی ئەو کچە خوێنـدکار بێت یان پیشەیەکی دی هـەبێت ، چـونکە بەندایـەتی و خواپـەرستنی زانست و شارەزایی دەوێت. وەك خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ (سورة محمد :١٩)

واتە: بزانە كەهیچ پەرستراوێكی تر نیيە شايستەی پەرستن بێت جگە لە خوا و داوای لێ خۆشبوون بكە لە خوا بۆ گوناهی خۆت وپياوان و ئافرەتانی ئيماندا .

وە دەفەرمویٰ: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ (سورة فـاطر :٢٨)
واتە: تەنها بەندە زاناكان لەخوا دەترسن.

وە پێغەمبەر (ﷺ) دەڵێت: ((من يرد الله به خيرا يفقه في الدين)) ، واتە: خوا چاكەی بەهەر كەسێك بوێت ئەوا شارەزای دەكات لە ئايين.

وە هەندێ ل ەكچانی خوێندكار خوا هيدايەتيان بدات فێری زانستی سوود بەخش دەبن وەك پزيشكی بەلاَم لايەنی خواپەرستی و بنچينەكانی باوەڕ پشت گوێ دەخەن بەمەش خێر و پاداشتی زۆريان لەدەست دەچێت ! دەبينين هەندێكيان نەزانن لە حوكمەكانی پاك بوونەوە و حەيز و نوێژكردن هەرچەندە لێهاتوون لەو پسپۆرەی كە خوێندوويەتی. چاكترە كچی موسڵمان بزانێت ئامانجی بوونی لە ژياندا تەنها بۆ خواپەرستیيە وە مافی تەواو بە خواپەرستی بدات لەو زانستەی كە فێری دەبێت ، چ لەڕێگەی كاسێت و كتێبەوە بێت يان بەشداری كردن لە كۆڕە زانستیيەكان يان هۆيەكی تری فێربوون بێت بە پێی توانا ، چونكە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویٰ: ((طلب العلم فريضة

على كل مسـلم)) ، واتـە: گـەڕان بـەدوای زانسـت و فێربـوون فـەرزە لەسەر هەموو موسڵمانێك .

٣ ـ بە تەنها بوون لەگەڵ شۆفێر لە كاتی ڕۆشتن و گەڕانـەوە لـە خوێندنگا :

تەنهایی كچ یان ئافرەت لە گەڵ شۆفێری پیـاودا شـەرع نـەهی لێ كردووە. پرسیاریان لـەزانای پایەبـەرز شـیخ عبـدالعزیز بـن بـاز كـرد حـوكمی ئـەوە چـیە كـە ئـافرەت لـە گـەڵ شـۆفێر بـە تـەنها بێـت؟ لەوەڵامدا ووتی: جائیز نیە ئافرەت بە تـەنها لـە گـەڵ شـۆفێرێك كـە مـەحرەمی نـەبێت وە كەسـێكی تریـان لـە گـەڵ نـەبێت چـونكە ئەمـە حوكمی (الخلوة)یە.

وە لـە فـەرموودەی صـەحیحدا پێغەمبـەر (ﷺ) دەفـەرموێ: ((لا يـخلو رجل بامرأة إلا ومعها ذو محرم)) ، واتـە: نابێـت پیـاو بـە تـەنها بێت لە گەڵ ئافرەت تا مەحرەمێك ل ەگەڵ ئافرەتەكە نەبێت.

وە دەفـەرموێ (ﷺ) : ((لا يخلون رجل بـإمرأة فـإن الشـيطان ثالثهما)) ، واتە: پیاو و ئافرەت تـەنها نـابن ئـیللا شـەیتان سـێیەمیان دەبێت.

بەڵام قەدەغەی نەكردووە ئەگەر پیاوێـك یـان ئـافرەتێكی تـر لـە گەڵیان بێت چونكە خەلوەت نامێنێ ئەگەر سێ كەس یان زیاتر بـوون ، بـەڵام سـەفەر لـە شـارێكەوە بـۆ شـارێكی دی جـائیز نیـە ئەگـەر

مەحرەمێكی لە گەڵدا نەبێت بە پێی فەرموودەی پێغەمبەر (ﷺ) : ((لا تسافر المرأة إلا مع ذي محرم)) متفق عليه.. واتە: نابێت ئافرەت بە تەنها سەفەر بكات ئەگەر مەحرەمێكی لە گەڵدا نەبێت ، وە هیچ جیاوازییەك نییە ئەگەر سەفەرەكە بە ئۆتۆمبێل یان بە تەیارە یان بە كەشتی بێت.

برا متمانە بەبرا ناكات بۆ خێزانی چونكە پیاوان بۆ ئافرەتان متمانەیان پی ناكرێت چونكە هەرچەندە هەوڵی پارێزگاری بدات هەر بەنەزەرێك خیانەتی لێ دەكات.

٤ـ پابەندنەبوون بە پۆشاكی شەرعییەوە :

لەو سەرپێچییانەی كە زۆر باوە لەناو كچانی خوێندنگا پەیڕەونەكردنی بالآپۆشی شەرعی و پشت گوێ خستنی ئەو مەرجانەی كە تەواوكەری بالآپۆشین.. وە ئاشكرایە كە بالآپۆشی خوا فەرزی كردووە لەسەر ئافرەتانی موسڵمان، وە مەرجەكانی ڕوون كردووەتەوە بۆ ئەوەی بناسرێت و جیاواز بێت لەو جل و بەرگانەی كە پێچەوانەی شەرم و ڕەوشت جوانین و هۆی بەدڕەفتاری و تاوانن..

خوای گەورە دەفەرموێ : ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ (سـورة الأحزاب : ٥٩) ، واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بڵێ بە خێزانەكانت و

كچـەكانت و ئافرەتـانی بـاوەڕدار بـا عاباكانیـان بـدەن بەسـەر سـەرو لەشیاندا چونكە ئەوە پارێزراوترە و پێی دەناسرێن و ئازار نـادرێن وە خوا بەبەزەیی و لێبوردەیە.

مەرجەكانی باڵاپۆشی ئەمانەن بەپێی قورئان و سوننەت:

١- دەبێت هەموو لەشی ئافرەت داپۆشێ.

٢- پارچەكە ئەستوور بێت نەك ناسك و تەنك بێت و ئەوەی ژێـری دەربخات.

٣- فراوان بێـت و تەسـك نـەبێت بـە شـێوەیەك ئەنـدامانی لەشـی دەربخات.

٤- نابێت لەجلی پیاوان بچێت.

٥- نابێت بۆن خۆش بێت.

٦- نابێت لە شێوەی جلی بێ باوەڕان بچێت.

٧- نابێت بۆ شوهرەت (ناوبانگ) لەبەری بكات.

٨- نابێت ڕازاوە و سەرنج ڕاكێش بێت .

بیرت نەچێت خوشكی خوێندكارم ئەو هەڕەشـە توندوتیـژەی كـە پێغەمبەر (ﷺ) هەواڵی پێ داوە بۆ ئەو كەسانەی كـە كەمتەخـەمی بـە باڵاپۆشی دەكەن دەڵێـت : ((صنفان من أهل النار لـم أرهـا : قـوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بـها الناس ، ونساء كاسيات عاريات

، مـميلات مائلات رؤوسهن كأسنمة البخت المائلة ، لا يدخلن الجنـة ولا يجدن ريحها وإن ريحها ليوجد من مسيرة كذا وكذا)) رواه مسلم ..

واتە: دوو جۆر لە خەڵکی دۆزەخ هەن من نەیانم بینیوە : کۆمەڵە کەسـانێك قامچـییان پێیـە وەك کلکـی مانگـا وایـە پـێی دەدەن لـە خەڵکی ، وە کۆمەڵە ئافرەتانێك داپۆشراون و لەهەمان کاتدا ڕووتـن ، وە بە لارولەنجـە بـە ڕێگـادا دەڕۆن و سـەرنجی خـەڵك بـۆ لای خۆیـان ڕادەکێشن ، وە سەریان وەك دووگی حوشتر وایـە ، ئـەم دوو کۆمەڵـە ناچـنە بەهەشـتەوە وە بۆنیشـی ناکـەن هەرچـەندە بـۆنی بەهەشـت لەدووری ئەوەندە و ئەوەندە دێ.

٥ ـ شانازی کردن بە جل و بەرگی سفوری و مۆدەوە:

ئەوەی بڵاوە و ناوبانگی هەیـە و کـچ و کـوڕی گـەنج سـەرقاڵین ، ئەوەیە کە ناوی مۆدێلی لێ دەنێن ، مەبەسـتیش ئەوەیـە شـوێنی ئـەو جلانـە بکـەون مـانگ بـە مـانگ و وەرز بـە وەرز ، ئەمـەش کـارێکی داهێنــراوە لــەم ســاڵانەی دوایــدا لای موســڵمانان بــەدی دەکرێــت ، مەبەستیان زانینی ڕادەی توانـای کـوڕان و کچـانە بـۆ لاسـایی کردنـی کوێرانە ، ڕەنگە گەورەترین هۆکاری گرنگی پێدان بە مۆدێـل شـانازی و خۆهەڵکێشان بێت ، چونکە بناغەی کێشەکە تەنها لەبەرکردنی جـل و بەرگی نوێ نییـە بـەڵکو مەسـەلەی لاسـایی و شـانازییە ، ئەمـەش پێویستی بە زیادەڕەوی و بە فیڕۆدانی پارەیە و داماڵین و لـەناوبردنی

شەرم و ئابڕووی کچانە ، ئەمە بەڕاستی ژەهراوێکە کە زۆربەی کچان تیایدا دەژین ، دەبینین بیر و مێشکیان پێوە پەیوەست بووە و لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا بە دوایدا دەگەڕێن و لە بازاڕ و دوکانەکاندا هەواڵی دەپرسن بۆ ئەوەی نەبنە جێگای گاڵتە پێکردنی دۆست و هاوڕێکانیان ئەگەر شتێکی تازەیان بەسەر بچێت .

٦ ـ بایەخدانی زۆر بە گۆڤارە خراپەکان :

هەندێ خوێندکاران هیوایەتیان هەواڵی هونەرمەندان و گۆرانی بێژەکانە ، وە هەوڵی بەدەست هێنانی ئەو گۆڤارانە دەدەن کە پڕە لە وێنە و ووتاری بێ ئابڕوویی ، دەبینین بیرو هۆشیان بەو جۆرە گۆڤار و دەنگ و باسانەوە سەرقاڵ دەکەن ، ئەمەش هۆیەکە بۆ سستی و دواکەوتن لە خوێندندا ، بەڵکو ئەو گۆڤار و بڵاوکراوانەیە ژەهر دەڕێژێت بۆ کوشتنی هیوا و ئاوات و باوەڕ لە دڵی کچاندا ، وە هۆیەکە بۆ بە فیڕۆدانی پارە و کات ، پێویستە خوشکی دیندار لەو پەڕی ووریایی‌دا بێت ، وە کۆنترۆڵی هەواو ئارەزووەکانی بکات و هەڵنەخەڵەتێ بە وێنەی ڕازاوە و سەرنج ڕاکێش و ڕێگای سەلامەتی و سەرفرازی هەڵبژێرێ و دووربکەوێتەوە لە هۆکارەکانی تاوان و سەرپێچی ، چونکە گرنگی دان و سەیرکردنی ئەو گۆڤارانە دەبێتە نەخۆشی دەروونی و وێران بوونی ماڵ ، وە تووشی نەزەر و

سەرپێچیت دەكات ، وە خوای گەورە دەفەرموێت :﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ (سورة النور : ٣١) ، واتە: بە ئافرەتانی باوەڕدار بڵێ با پارێزگاری لە چاویان بكەن لەسەیر كردنی پیاوان و شتی حەرام و دامێنیان بپارێزن لە كاری خراپە.

٧ ـ بێزاركردنی خەڵك بە تەلەفۆن (الـمعاكسة) :

ئەمەش لەناو خەڵكدا دەنگ و باس و شوێنەوار و زەرەری ئاشكرا و ڕوونە ، چونكە دەبێتە هۆی لەناوچوونی شەرەف و لەدەستدانی ئابڕوو ، كچی موسڵمانیش لەوە ژیر ترە كە هەنگاو بۆ جێگایەك بنێ ئابڕوو و ناموسی تێدا لەناو بچێت .. بەو باوەڕ و بیر و مێشكەت پارێزگاری لە خۆت بكە و دووربكەرەوە لە خراپە و شەرمەزاری .. خوای گەورە دەفەرموێ : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ (سورة النور : ٢١) ، واتە: ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە مەكەونە دوای هەنگاوەكانی شەیتان ، وە هەركەس بكەوێتە دوای هەنگاوەكانی شەیتان ئەوا تووشی تاوان و خراپە دەبێت.

٨ ـ سەرسام بوون (الإعجاب):

ئەمەش بەلآیەكە لە نێو ئافرەتاندا بەدی دەكرێت ، سەرەتاكەی تێڕوانینێكە وەك تیرێكی ژەهراوی دەدات لە دڵی خاوەنەكەی ،

پاشـان ئارەزوویـەكی بـەدە .. كۆتاییيەكـەی خۆشەویسـتیيەكی بـێ چـارەیە ، وە ترسـناكترین نەخۆشـی هەناویـیە و دەبێتـە هـۆی لێـك بوونەوی دەروون ، چونكە خۆشەویستی بۆ غـەیری خـوا پاڵنەرەكـەی ئەوین و عیشقێكی حەرامە ، دەبینین هەندێ كچ سەرسـام (معجـ ـب) دەبـن بـە كچـێكی وەك خۆیـان لەبـەر جـوانی و ژیـری و ڕەفتـاری پەیوەسـت دەبێـت بـەو كچـەوە و خۆشـی دەوێـت ، وە ئـەو خۆشەویستیيە دەبێتە هەموو پیشە و كارێكی و خۆی پێوە سـەرقاڵ دەكات ، بێ ئەوەی حەرام و حەڵاڵ لێك جیابكاتەوە.

ئەوانـە هـەمووی نیشـانەی خـەم و بـەد بەختیيـە ، چـونكە سەرسامی كـچ بـۆ كچـێكی تـر ویسـت و ئارەزوویـەكی بـێ ئامانجـە و پێچەوانەی ئایینە ، بۆیە تووشی مەراق و خەفەت دەبێت وە بـە هـۆی نەگەشـتنی بـە ئامانجەكـەی گـیرۆدەی نەخۆشـی هـەناوی دەبێـت ، خوشـكی موسـڵمانم وریـای ئـەم دەردە كوشـندەیە بـە ، وە بزانـە خۆشەویستی تەنها بۆ خوایە.

٩ـ هاوڕێیەتی كچی بەد ڕەوشت:

ترسـناكترین سەرپێچـی كـە كچـی خوێنـدكار ئاگـای لێ نییـە هاوڕێیەتی كچانی بێ ڕەوشت و متمانەكردنە پێیـان ، وە گۆڕینـەوەی ڕێز و خۆشەویستی خوشكایەتی لە گەڵیان ، هەندێ جار كـچ خـاوەنی ڕەوشتی جـوان و پـڕ لـە شـەرم و كـردەوەی چـاكە، بـەڵام دووچـاری

هاوڕێیەكی خراپ دەبێتەوە و هەموو خوو و سیفەتێكی باشی تێدا دەكوژێت و فێری هەموو بەدڕەوشتی‌یەكی دەكات ، شەونەخەوتن بە دیار كەناڵە ئابڕوو بەرەكان و بێزاركردنی خەڵك بە تەلەفۆن و گەڕان بە دوای گۆڤارە بەرەڵایی‌یەكان و .. هەموو باشی‌یەكان دەگۆڕێت بۆ خراپە و ئەوەی كە زەرەری تێدایە.

خوشكی موسڵمانم بزانە كێ هەڵدەبژێری و دەیكەی بە هاوڕێت ، چونكە هاوڕێیەتی كەسی باش هەڵس و كەوتی باشت فێردەكا وە كەسی خراپیش بە پێچەوانەوە ڕەوشت و ڕەفتاری خراپی لێوە وەردەگری. وەك پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((إنما مثل الجليس الصالح وجليس السوء كحامل المسك ونافخ الكير فحامل المسك : إما أن يحذيك ، وإما أن تبتاع منه ، وإما أن تجد منه ريحة طيبة ، ونافخ الكير : إمـا أن يحرق ثيابك ، وإما أن تجد منه ريحة متنة)) .

واتە: نموونەی هاوڕێی باش و هاوڕێی خراپ وەك هەڵگری میسك و كوورەوان وایە: هەڵگری میسك یا بۆنی خۆشی پێ دەدات یان لێی دەگریت یان بۆی خۆشی لێدەبینیت ، بەڵام كوورەوان یا جلەكانت دەسوتێنێ یان بۆنی خراپ و گەنیوی لێدەبینیت .

١٠ـ دواخستنی مێردكردن :

هەندێ كچ مێرد ناكەن یان مێرد كردنیان دوادەخەن بە بیانووی تەواوكردنی خوێندن ، وە ئەم بیانووە پەسەند دەكەن بەسەر

پێكهێنانی خێزانێكی موسڵمانی بەختەوەر ، وە كچی ژیر دەبێت هەموو مەسەلەیەك بەپێی شەرع و ژیری لێك بداتەوە ، وە پەسەندی ئەوە بكات كە سوودی ئایین و دونیای تێدا هەیە بۆی ، خوێندن ڕێگر نییە بۆ هاوسەركردن ، ئەتوانێت مێرد بكات و لەهەمان كاتدا خوێندنەكەشی تەواو بكات ، دەبینین زۆربەی كچان تەواوكردنی خوێندن دەكەنە گەورە ترین ئامانجیان و بیر لەوە ناكەنەوە كە پێویستیان بەژیانی هاوسەرێتی و منداڵ و دایك هەیە.

یەكێك لە كچە بە تەمەنەكان دەڵێت: لە تەمەنی پازدە ساڵیدا بووم بەردەوام خوازبێنی كەرم دەهات و ڕەفزم دەكرد بە بیانووی ئەوەی كە دەمەوێت ببم بە پزیشك ، ڕۆشتمە زانكۆ و مێردكردنم ڕەفز كرد و دەموت دەمەوێ چاكەتی سپی لەبەر بكەم ، تا تەمەنم گەشتە سی ساڵ ، ئەو كات ئەوانەی دەهاتن بۆ خوازبێنیم پیاوانێك بوون كە خێزان و منداڵیان هەبوو وە منیش هەر ڕەفزم دەكرد و دەموت پاش ئەم هەموو هەوڵ و ماندوو بوونە مێرد بكەم بە پیاوێكی خاوەن هاوسەر ، ئەمە چۆن دەبێ ؟! خاوەن پارە و بنەماڵەی بەرزم و مێرد بكەم بە كەسێكی خێزاندار!! وە كاتێك گەشتە تەمەنی چل و پێنج ساڵی دەیوت : تەنها مێردێكم بدەنێ!!

١١ ـ خۆ سەرقاڵ كردن و گوێ نەدان بە ئەركەكانی خوێندنگا :

ئاشكرایە ئامانجی هەموو خوێندكارێك سەركەوتنە لە خوێندنەكەی ، ئەمەش هەوڵ و كۆشش و ماندوو بوونی دەوێت ، بۆیە دەبێت كچی خوێندكار نەخشەی گونجاو دابڕێژێت ، وە كاتەكانی دابەش بكات و ڕێكی بخات بۆ ئەنجامدانی خوێندن و نووسین و دووبارە كردنەوەی ئەركەكانی ، وە نابێت كات بەسەر ببات بە سەیر كردنی تەلەفزیۆنەوە و قسە كردن بە تەلەفۆن و زۆر نووستن ، چونكە هەموو ئەوانە كات بە فیڕۆ دەبەن و دەبنە هۆی لاوازی و سەرنەكەوتن لە خوێندن.

١٢ ـ سوود وەرنەگرتن لە پشووەكانی خوێندن :

پشووی هاوین دەرفەتێكی نایابە بۆ خوێندنەوەی كتێب و لەبەر كردنی قورئان ، ئەگەر كچان كەم تەرخەمی نەكەن و بە فیڕۆی نەدەن ئەوا خێر و پاداشتی باش بە دەست دێنن ، بەڵام زۆربەی كچان پشووەكانیان بە خەوتن و سەیر كردنی تەلەفزیۆن و كۆڕو كۆبوونەوەی بێ بایەخەوە بە سەر دەبەن ، بە پێچەوانەی كچی دیندارى ژیر كە پلانێكی ڕۆژانە دادەنێت بۆ لەبەركردنی هەندێ قورئان و بەشداری كردن لە خولەكانی فێربوونی تەجوید و فیقه .

١٣ـ پشت هەڵكردن لە خزمەتی دایك و باوك :

زۆربەی كچان خوێندن دەكەن بە بیانوو بۆ ئەوەی خۆیان بشارنەوە لە یارمەتی دانی دایكیان لە ئیشی ناو ماڵ ، بەردەوام خۆیان سەرقاڵ دەكەن بە سەعی كردن لە كاتێكدا دایكیان نوقمی پاك و خاوێنی ماڵ و چێشت لێنان و نان دروست كردن و بەخێوكردنی منداڵە.

ئەمەش عقوق و سەرپێچی‌یەكە كە خوا سزاكەی دەخاتە دونیاوە ، چونكە كچ دەتوانێت یارمەتی دایكی بدات و پاشان خوێندنیش بكات.

وە ئەگەر كاتی بۆ نەڕەخسا بۆ ئەنجامدانی هەردووكیان پێكەوە ، پێویست وایە بە گوێ كردنی دایكی و باوكی پێش هەموو ئیشێك بخات بە پێچەوانەوە ئەگەر نەیخات دەبێت بە سەرپێچی بۆ فەرمانی خوا ، خوای گەورە دەفەرموێ : ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ﴾ (سورة البقرة : ٨٣) واتە: لە گەڵ باوك و دایكدا چاكەكار بن و هەروەها لە گەڵ خزم و یەتیم و هەژارانیشدا .

١٤ـ دەرچوون لە ماڵ بێ كاری پێویست :

شەرع رێی نەداوە بە دەرچوونی ئافرەت لە ماڵەكەی بێ كارێكی پێویست ، خوای گەورە دەفەرموێ : ﴿ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ (سورة الأحزاب : ٣٣) ، واتە: لەماڵەكانی خۆتان ئارام بگرن و بمێننەوە ، وەك سەردەمی نەفامی خۆتان مەڕازێننەوە و رووت مەكەنەوە.

١٥ـ رۆشتن بۆ لای تاڵەگران (فاڵچی‌یەكان):

هەندێ كچ دەچن بۆ لای تاڵەگران بۆ زانینی بەختی خۆیان لە خوێندن و مێردكردن و شتی تر ، وە ئەمانەش هەمووی هاوەڵبڕیاردانە (شیرك)ـە كە خوای گەورە نەهی لێ كردووە ، وەك پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ((من أتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد)) واتە: هەركەسێك بڕوات بۆ لای تاڵەگر و باوەڕی پێ بكا بەوەی دەیڵێت بۆی ئەوا بێ باوەڕ دەبێ بەوەی كە خوا دایبەزاندووە بۆ محمد (ﷺ) .

وە لە فەرموودەیەكی تردا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((من أتى عرافا فسأله عن شيء لم تقبل له صلاة أربعين يوما)) واتە: هەركەسێك بڕوات بۆ لای تاڵەگر و پرسیار دەربارەی هەرشتێكی لێ بكات ، ئەوا تا چل ڕۆژ نوێژی لێ وەرناگیرێت.. وە زۆربەی كچان هەوڵی

خوێندنـەوەی بورجـەكان دەدەن كـە لـە گۆڤـار و ڕۆژنامەكانـدا بـڵاو دەكرێتــەوە و بــاوەڕ بــە درۆی ئەستێرەناســان دەكــەن ، ئەمــەش سەرپێچـیـیەكی گەورەیـە لـە بیروبـاوەڕدا (العقیـدة) ، چـونكە كـەس (غەیب) نهێنی زەوی و ئاسمان نازانێت جگە لە خوای گەورە.

١٧ـ ڕۆشتن بۆ كۆڕ و كۆبوونەوەی ناشەرعی :

سازدانی ئاهانگ و كۆبوونەوەی ناشـەرعی وەك ئاهـەنگی سـەری ساڵ و ئاهەنگی یادی لەدایك بوون ، ئەمانە سەرپێچـین چـونكە داب و نەریتی گاورەكانە (ئەنصاری)كانە وە پێچەوانەی شـەرعی ئیسـلامە ، پێغەمبـەر (ﷺ) دەفـەرموێ: ((من تشبه بقـوم فهـو منـهم)) واتـە: هەركەس خۆی بشوبهێنێ بە كۆمەڵە كەسانێك ئەوا ئەویش لەوانە.

١٨ـ غەیبەت و بوختان كردن و حەسودی بردن :

ئەمانـەش لـە ڕەوشـتە خراپـەكانن كـە لـە نێـوان كچـاندا بـەدی دەكرێـت ، بـە تایبـەتی لـە خوێنـدنگا چـونكە گۆڕەپـانی پێشـبڕكێی زانستییە لە نێوان هاوڕێیاندا.

(أبو هریـرة) خـوای لێ ڕازی بێـت لەپێغەمبـەر (ﷺ) دەگەڕێتـەوە فەرموویەتی : ((لا تحاسدوا ولا تباغضوا ، ولاتناجشوا ، ولا تدابروا ولا یغتب بعضكم بعضا وكونوا عباد الله إخوانا)) ، واتـە: حەسـودی بەیـەك مەبەن و ڕق و كینە لە نێوانتاندا دروست مەكـەن و پـارە لـە مامەڵـەدا

زیاد مەكەن ، و پشت لەیەك هەڵ مەكەن و غەیبەتی یەكتر مەكەن ، هەمووتان بەندەی خوا بن و برای یەك بن ..

١٩ـ گاڵتە كردن بە خەڵك :

وریابە خوشكی خوێندكار هەرگیز گاڵتە نەكەی بە كچانی هاوڕێت ، هەرچەندە باڵایان كورت و ناشرین بوو یان شێوەی ڕوخسار و گفتوگۆ كردنیان و جل و بەرگیان جوان نەبوو ، چونكە لەوانەیە تۆش وەك ئەوانت لێ بێ. خوای گەورە دوفەرموێ : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَومٌ مِّن قَوْمٍ عَسَى أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَى أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾ (سـورة الحجرات) واتە: ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە با كۆمەڵە كەسانێك گاڵتە بە كۆمەڵە كەسانێكی تر نەكەن ، لەوانەیە لەوان باشتر بن وە با ئافرەتان گاڵتە بە ئافرەتانی تر نەكەن لەوانەیە لەوان باشتربن .

وە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ: ((المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يحقره ، بحسب امريء من الشر أن يحقر أخاه المسلم)) ، واتە: موسڵمان برای موسڵمانە ، نەزوڵم و ستەمی لێ دەكا ، نەسوكایەتی پێ دەكا ، بەسە بۆ خراپێتی كەسێك كە سوكایەتی بەبرای موسڵمانی بكات .

٢٠ ـ خاڵ كوتان و لابردنی مووی برۆ و دان شاش كردن و دانانی قژی دروست كراو (بارۆكە):

ئەمانەش هەمووی سەرپێچین كە كچان دەیكەن ، وە خوای گەورە نەفرەتی لەو كەسە كردووە كە دەیكات ، وەك پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ((لعن الله الواشمات والمستوشمات ، والنامصات والمتنامصات ، والمتفلجات للحسن والمغيرات لخلق الله)) ، واتە: خوا نەفرەتی كردووە لەو كەسانەی كە خاڵ دەكوتن و لەوانەش كە بۆیان دەكوتن ، وە لەو كەسانەی كە مووی برۆ و ڕوومەت لادەبەن و لەوانەش كە بۆیان لادەبەن ، وە لەو كەسانەش كە دان شاش دەكەن بۆ جوانی و ئەو شێوەیەی كە خوا دروستیانی كردووە دەیگۆڕن.

أسماء خوای لێ ڕازی بێت دەڵێت: ئافرەتێك هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی ئەی پێغەمبەر كچێكم هەیە بووكە و دەیگوێزنەوە و تووشی نەخۆشی حەصبە بووە و قژ بە سەریەوە نەماوە ، قژی دروست كراوی بۆ دانێم ؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ((لعن الله الواصلة والمستوصلة)) ، واتە: خوا نەفرەتی كردووە لەوانەی قژی بارۆكە دادەنێن و ئەوانەی كە بۆیان دادەنێن.

٢١ ـ بە فیڕۆدانی كات بە دانیشتن لەسەر ئینتەرنێت :

زۆربەی كچان بۆ ماوەی چەندەها كاتژمێر لەسەر ئینتەرنێت دادەنیشن بە بێ ئەوەی هیچ مەبەستێكیان هەبێت لەبەكارهێنانی

ئینتەرنێت ، تەنها بۆ گفتوگۆ کردن لە گەڵ هاوڕێکانیان ئەمەش لەدەستدانی کاتە بە بێ سوود.

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((نعمتان مغبون فيهما كثير من الناس الصحة والفراغ)) ، واتە: دوو نیعمەتی خوا هەیە زۆربەی خەڵك تێیدا خەڵەتێنراون ، ئەویش تەندروستی و دەست بە تاڵیە (کات).

وە جێگای گومان نیە کە ئەنتەرنێت یەکێکە لە هۆیەکانی فێربوونی زانست و زانیاری بەسوود ، بەلاَم بە مەرجێك بۆ مەبەستی باش بە کار بهێنرێت ، بە پێچەوانەوە ئەگەر بۆ قسەکردن و بێزارکردنی خەڵك و گەڕان بە دوای شوێنە بێ ئابڕووییەکان بەکاربهێنرێت ، ئەمانە هەمووی سەرپێچی و تاوانە.

٢٢ـ (غەش) فێڵ کردن لە تاقیکردنەوەدا :

ئەمە سەرپێچییەکی سروشتیە کە خوێندکاران دەیکەن ، وە ئاشکرایە کە (غەش) فێڵ کردن حەرامە لە هەموو شتێکدا بێ جیاوازی .

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ : ((من غشنا فليس منـا)) واتە : هەر کەسێك فێڵی لێمان کرد ئەوە لە ئێمە نیە .

ئەوەتا پێغەمبەر (ﷺ) هەڕەشەی توندی کردووە لەو کەسەی کە فێڵ دەکا ، بۆیە پێویستە خوێندکاری موسڵمان خۆی لادا لەو هۆکارانەی کە پاڵی پێوە دەنێت بۆ غەش کردن ، وەك تەمبەڵی و

کەم تەرخەمی لە سەعی کردن یان خۆ خەریك کردن لە سەعی و خوێندن ، وە لە جێگای هەوڵدان بۆ غەش کردن لە کاتی تاقیکردنەوەکاندا دەبێ سەعی بکات و پشت بە خوا ببەستێ وە داوای یارمەتی هەر لە خوا بکات تاوەکو بە باشی وەڵام بداتەوە و سەرکەوتوو بێت لە تاقی کردنەوەکاندا.

www.ba8.org